

OLIV TA'LIM MUASSASALARI RAXBAR KADRLARNING BOSHQARUVCHANLIK KOMPETENTLIGINI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI

Alisher Tillayev

“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti qoshidagi “International House-Tashkent” akademik litseyi direktori, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Muallif maqolada oliy ta'lim tashkilotlarini murakkab boshqaruv tuzilmalari sifatida boshqarish tamoyillari va xususiyatlari hamda boshqaruvchanlik kompetentligining pedagogik shart-sharoitlari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarini boshqarishni raqamlashtirish jarayoniga, masofaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etishga yo'naltirilgan moslashuvchan ta'lim dasturlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, oliy ta'lim tashkilotlarini boshqarish, innovatsion yondashuvlar, boshqaruv mexanizmi, strategik rejalashtirish, boshqaruvchanlik kompetentligi.

Kirish. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim jarayonini tashkil etish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish, demokratik tamoyillarga asoslangan innovatsion ta'lim boshqaruvi hamda unga klasterli yondashuvni amalga oshirish, uzluksiz ta'lim tizimiga ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llashga qaratilgan salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Boshqaruv faoliyatidagi nazariy asoslar, tamoyillar, boshqaruv usullari, mutaxassis kadrlarning rahbarlik va liderlik munosabatlari, liderlik uslublari va fenomeni, rahbarning shaxsiy va kasbiy sifatleri, rahbarlikka loyqlikni baholovchi mezonlar, boshqaruvchiga xos kompetensiyalar tasnifi kabi masalalarni iqtisodiy hamda ijtimoiy-psixologik jihatdan tadqiq etish asosida rahbarlarning boshqaruv faoliyatini rivojlantirish mazmunini loyihalashtirish, boshqaruv faoliyatlarini rivojlantirishning tashkiliy-boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, rahbarlarining samarali boshqaruv faoliyatini rivojlantirish texnologiyalari kabi masalalar va rahbarlarning boshqaruvchanlik kompetentligini rivojlantirishni taqozo etmoqda.

Adabiyotlar tahlili. Oliy ta'lim tizimida mutaxassis kadrlar tayyorlash sifatini oshirish, ta'lim jarayoniga klasterli yondashuv, mutaxassis kadrlarning boshqaruvchanlik mahoratini rivojlantirishga oid ilmiy tadqiqotlar respublikamiz olimlari: N.Azizxodjayeva, U.Begimkulov, R.Djo'rayev, F.Zakirova, SH.Qurbonov, A.Musurmanova, B.Ma'murov, SH.Mardonov, Q.Olimov, M.Urazova, SH.Sharipov, N.Egamberdiyeva, F.Yuzlikayev hamda U.Inoyatov, Ya.Ismadiyarov, J.Yo'ldoshev, A.Magrupov, M.Saidov, S.Turg'unov, M.Baybayeva, M.Mirsoliyeva hamda

M.Yuldashevlarning ilmiy ishlarida ta'lim tizimi menejmenti, oliy pedagogik ta'lim tizimida ta'lim menejmentni shakllantirish, mutaxassis kadrlar va rahbar kadrlarning funksional menejmentini integratsiyalash mexanizmlarini joriy etish, ta'lim sifati menejmentini takomillashtirishda boshqaruv kompetentligi masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Metodologiya. Tajriba sinov ishlarida jami 312 nafar respondentlar ishtirok etib, respondentlarda shaxsiy o'sishga intilish, kasbiy fazilatlarni rivojlantirish, samarali ishlash uchun, shubhasiz, raxbar yuqori professionallik mahoratini namoyon qila olishi, ammo bu bo'lajak rahbar sifatida muntazam mashg'ulotlarga tayyor bo'lishi keraklini anglab yetishlari kuzatildi. Bundan tashqari, yoshidan qat'iy nazar agar inson o'zini takomillashtirishga, o'zini o'zi o'rganishga, rivojlanishga intilsa, u ham jamoa ham rahbar uchun foydali bo'lishi va boshqaruvchanlik kompetentligini o'sishiga olib kelishi kuzatildi.

Tajriba-sinov ishida olib borilgan tadqiqot usullari quyidagilardan iborat:

- empirik darajadagi usullar (kuzatish, o'lchash, tajriba, so'rovnoma o'tkazish, intervyu, o'z-o'zini tahlil qilish, ekspert baholash);
- nazariy darajadagi usullar (tahlil qilish va sintez qilish, taqqoslash, umumlashtirish);
- tajriba-sinov ishlarida o'zgarishlar dinamikasini eng aniq ifodalovchi usul diagnostika usuli bo'lib, o'zida uchta darajani aks ettiradi.

Natijalar va muhokama. Tajriba-sinov ishining oxirida past daraja deyarli 2 marta kamaydi, o'rtacha darajada kam o'zgarish yuz berdi. Yuqori daraja esa 5 marta oshdi. Umumiy natijada raxbar kadrlarning boshqaruvchanlik kompetentligi umumiy darajasi 14,2 foizga o'sishi isbotlandi.

Raxbar kadrlarning boshqaruvchanlik kompetentligini takomillashtirishda foydalanish darajalari Natijaviylik, me'yoriylilik va ijtimoiylik kabi mezon ko'rsatkichlari bo'yicha aniqlanib, pedagogik tajriba-sinov ishlari natijalari matematik va statistik usulda qayta ishlandi.

Xulosa. Oliy ta'lim muassasalari raxbar kadrlarining boshqaruvchanlik kompetentligini takomillashtirish darajasining o'sishi bevosita boshqaruv kompetentligini rivojlantirishning shakllari, metodlari, texnologiyalari va vositalaridan unumli foydalanilgan tajriba guruhi mutaxassis kadrlarida boshqaruvchanlik kompetentligini rivojlanganlik darajasining ko'rsatkichlari har uch bosqich natijalari va Styudent metodikasi bo'yicha nazorat guruhlarining ko'rsatkichlaridan yuqori ekanligi aniqlandi.

Raxbar kadrlarning boshqaruvchanlik kompetentligini takomillashtirish quyidagi omillarga bog'liqligi ma'lum bo'ldi:

-Ta'lim muassasasi raxbar kadrlarining boshqaruvchanlik faoliyati – ta'limiy, tadqiqotchilik va boshqaruv sohasida samarali faoliyat olib borish uchun zarur bo'ladigan bilim, ko'nikma va malakalarga, shaxsiy-ijtimoiy ahamiyatli sifatlarga ega

bo'lish, aniq va nostandart vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qila olish, o'zini-o'zi boshqarish va har bir xatti-harakati uchun mas'uliyatni his etish bilan bog'liq tayyorgarlik darajasi kerakligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Alimova, S. (2023). The concept and tasks of a modern management system enterprise personnel. *Modern Science and Research*, 2 (12), 1085-1090.Йулдашев Н. Стратегическое управление в системе высшего образования. Ташкент, 2020.
2. Abidovna, A. S. (2023). Priority directions of analysis of channels of promotion of the main activity of the enterprise and separate communication programs. *Gospodarka iInnowacje*. 42, 369-374.
3. Larmer J., Mergendoller J. Project Based Learning Handbook. – New York, 2015.
4. Crawley E. Rethinking Engineering Education: The CDIO Approach. – Springer, 2020.
5. Saidov M. H., Ismanov M. A. Zamonaviy kasb ta'limi menejmenti va innovatsiyalari. Toshkent, 2022 yil. 79 b.